

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

Лист за политику и књижевност.

КНЕГИЊА

ЉУБИЦА ЗОРКА П. КАРАЂОРЂЕВИЋА

РОЂЕНА 11 ДЕЦЕМБРА 1864 — ПРЕСТАВИЛА СЕ 4 МАРТА 1890.

И зажали за Њом све што је живо, све што има срца и душе, и што Је знаваше и што тек чујаше за Њу.

И затужи сва природа над оввијем кршима: Силовити југ закука преко Вртијељке страховитим хуком, а натуштено се небо заплака, облијевајући плахом сузом кров двору јутрошње веселе мајке трећег сина, потоње веље паћенице и јадне мученице, а сада невидовне покојнице, најмлађег анђела бољшега раја.

Зажалише, и цареви, затужа и нијема студена природа: а да што ће крв од њене крви, душа од њене душе, што ће Отац и Мајка, што ће Браћа и Сестрице, што ли тужни Војно, јадни удовац јутрошњи, што ће са четири своја сирочета, кад је и сам највиша сирота!

Но више од силних царева, заиста више од немилостиве природе, учествовао је у тузи Високих ојаћеника — вјерни народ њихов. И народ је тај својим болећим сузама стекао право да тјешу Свијетле тужбенике, да им не да клонуту под бременим јада.

Драга је покојница угинула у цвијету младости своје: но угинула је створивши нов живот, родивши ћетића. Кад мушка глава пане на бојишту, бранећи своје огњиште, кажу да је јунак. Но исто је јуначна и женска глава, која пане множећи своје огњиште.

Кад су запуцали гроздови пушака, кад су затутњали топови при спуштању трошних остатака премиле покојнице у студену земљу, то бјеше јуначки опроштај: Била је шћер јунакова, била је љуба јунакова, била је и сама собом јунак.

Не предавај се болу срца свога, Узвишени Господару наш! Не давај тузи да Те савлада, Милостива Мајко народа свога! Не клони под невидовним ударцем судбине, витешки Војно јој! Не дајте се јаду, свијетла браћо и сестре јој! Ваша је снага народу потребна, народ има право захтијевати од Вас, да је храните за његову велику будућност.

Па не само народ, и Она сама, и блажена покојница то лигте од Вас. Она је премучила муке. Што више бјеху муке, то је више сад рајско јој блаженство. У том блаженству гледа Вас Она с висина небеских. Па зар да је сналазе мисли на премучене муке земаљске, при погледу Вашијех јада?

А ти, слободна, света земљо српска, прими земне остатке премиле покојнице у свој вјечити загрљај, да се потоња покољења, гледајући Њену могилу, одушевљавају споменом Њених врлина.

БУДАПЕШТА, 4—5 марта. — Службене новине доносе оставку цијелог министарства и многе милостиво писмо Тесарево Тиси, којим му признаје високе заслуге учињене за 15 година, у тешкијем приликама, Угарској и цијелој царевини. Тесар му топло захваљује и узда се да ће Тиса и даље радити на јавном пољу. Друга писма наређују Саларији да састави владу и постављају већ познате министре.

БИОГРАД, 5 марта. — Према гласовима да ће б. кр. Милан брзо доћи у Биоград, изјављују обавијештени кругови да о томе ништа не знају, и ако је Милан некада рекао да је инуио доћи у Биоград о васкрсу.

БУКУРЕШТ, 5 марта. — Књаз Напуљски присио је јучер.

СРИЈЕДАЦ, 5 марта. — Књаз Напуљски проћи ће кроз Бугарску инквизици под именом конта од Солнице. Неће бити службеног пријема.

БЕРЛИН, 6 маја. — Говори се, да је Књаз Бисмарк дао данас оставку. По „Колоњским Новинама“ министарски се савјет јучер на 3 часа по подне већ бавио оставком Бисмарковом.

ПАРИЗ, 6 марта. — Нова је влада састављена: Фрејсине има предсједништво и војску, Констан унутрашње, Рибо иностране послове, Рувје финансије, Рош трговину и насеобине, Буржоа просвјету, Девел пољску привреду, Ив-Гијо грађевине, Фалијер правду, Бербеј морнарицу. Етијен је подсекретар за насеобине. Сјутрашња изјава министарска нагласиће, да влада тражи потпоре само у републиканским странкама, да ће примјенити војни закон како да не смета свештенству и да неће углављивати трговачких уговора без одобрења камаре.

РИМ, 6 марта. — Цар Вилхелм II писао је Папи писмо, да је поставио владику Копа, као њемачког пољереника при берлинској конференцији. Узда се да ће га Папа и свештенство помоћи у ријешењу друштвеног питања. Папа му је дозволио и додао, да је ријешење друштвеног питања у примјени хришћанских начела. Он се навијек бавио социјалним питањем, којга ријешење ваља занимати цркву.

БЕЧ, 6 марта. — „Polit. Correspondenz“ пориче, поуздано, стварање нових пјешачких пукова. —

БИОГРАД, 6 марта. — Потврђује се да ће сад бечки посланик Петронијевић поћи у пензију, а на његово мјесто, по прилици, долази сад, посланик у Петрограду, В. Симић. Радишали наваљују, да Никола Панић буде посланик у Петрограду.

СРИЈЕДАЦ, 6 марта. — Прописи се, да расправа против Паниће не може почети прије краја марта, јер се се пронашао нови списи. Неки Озоров затворен је као сукривац уз Паницу.

БЕРЛИН, 6 марта. — „Виро Вољ“ и новине јављају, да је оставка Бисмаркова примљена, или бар да ће се брзо примити. „Berliner Tageblatt“ јавља, да је оставка Херберта Бисмарка одбијена. Списи је било више министара, од 3—5 часова.

ЦАРИГРАД, 6 марта. — Аустро-угарски вел. посланик бар. Каличе, добије велику ленту Османлије с алемима.

БЕРЛИН, 6 марта. — „Вољфов биро“ јавља, да ће Цар за који час примити оставку коју је подио Кнез Бисмарк, као канцелар царства и као предсједник пруског министарског вијећа. Херберт остаје.

СРИЈЕДАЦ, 7 марта. — Један бивши официр затворен је као зајвереник са Паницом. Увјеравају, да ће се његове исповиједи још њеки други допасти тамнице

ПАРИЗ, 7 марта. — Сенат и камара примили су угодно изјаву министарства. У комори је рекао Фрејсине, одговарајући Докроу, да ће се школски и војни закон примјенити правично и чврсто. Одговарајући Деруледу рече: Влада ће примјенити закон о штампани без задјивања, но ће живо бранити Републику. Прости дневни ред, пошто је Фрејсине изјавио да га не прима, одбијен је са 322 против 134 гласа, иза тога је примљен дневни ред са пољереем влади, са 318 против 78. — Камара је одбила искање, да се Клизре (комуниста, позланик Марсеља) стави под суд.

БЕРЛИН, 7 марта. — Бисмаркова оставка јучер по подне још није примљена, но нема сумње да ће је Цар примити. Увјерава се, да ће „Reichsanzeiger“ данас објавити Царево ријешење. Неће бити никакве промјене у установама царевине. Према томе изабраће новог канцелара сам Цар, још се не зна, хоће ли се примити коме је понуђено. Бисмарк је,

своју оставку образложио старошћу и слабошћу својом.

КОЛОЊ, 8 марта. — „Колоњским Новинама“ јављају из Берлина: Цар је јучер одобрио оставку Бисмаркову на свакој царској служби. Увјерава се, да је њенаро Каприви пристао да буде наслједник Бисмарков.

БЕРЛИН, 8 марта. — На јучерашњем војничком вијећу у Цара били су: Молтке, њенарали, командир, надзорници војске и ађутанти Цареви. Цар је јутрос примио Бетихера, па је говорио са Капривијем.

БИОГРАД, 8 марта. — Agence de Belgrade пориче глас да је Панић постављен за посланика у Петроград.

„Одјек“ одбија нападаје листова опозиције на владу, што је Персјани непосредно захватио нишким грађанима, који су честитали Цару. „Одјек“ вели: Давнашњи је обичај, да предсједник Русије у Србији и представник Србије у Русији шаљу непосредне поруке властима руским или српским. То показује пријатељске и братске везе између Русије и Србије.

СРИЈЕДАЦ, 8 марта. — Њемачки консул Вапгенхајм јавио је бугарској влади, да је руска влада одобрила бугарски рачун о остатку бугарског дуга за руску окупацију, те ниште да се новац положи нидерландској банци у Паризу. Министарство војно проучава руске рачуне за набавку оружја и цебале.

БЕРЛИН, 8 марта. — Царево писмо којим прима оставку му, предали су Бисмарку јучер на три часа старјешине грађанског кабинета. Лукануе, и војног, Ханке. — „Norddeutsche Allgem. Zeitung“ изјављује, да оставка Бисмаркова није у вези са радничким питањем, но да се несугласице врзле око државноправног питања о границама министарске одговорности и положају предсједника мин. савјета према његовим друговима.

БЕРЛИН, 9 марта. — „Reichsanzeiger“ доноси писмо Царево Бисмарку, којим прима оставку му. Цар му најтоплије захваљује на услугама учињеним династији и отаџбини, па мудрој и прегалачкој политици мира, којом је и Цар тврдо наунио руководити се и која ће и у иностранству навјек оставити славни спомен. Као знак своје велике и вјечите захвале дарује Цар Бисмарку достојанство Војводе од Лауенбурга и послаће му своју слику у природној величини. Поминући задуге Бисмаркове за војску, поставља

га Цар њенаралом коњице, са равгом њенарала Фелдмаршала. —

Исти „Reichsanzeiger“ јавља, да је њенаро Каприви постао канцелар царевине и предсједник пруског министарства. — Граф Херб. Бисмарку је повјерено привремено министарство иностраних дјела.

БЕЧ, 10 марта. — „Нова Сл. Преса“ јавља, да је Цар Вилхелм окомрад јавно Тесару, да је наунио примити оставку Бисмаркову и поставити Капривија за канцелара. — Глас „Трибунија“, да је њес. вел. посланик кренут (из Берлина?) и да ће брзо бити промјене у политичкијем круговима бечкијем, сасвим је измишљен.

БЕРЛИН, 10 марта. — Нови рајхстаг састаће се 14 априла Цар није примио оставке других министара. Чланови радикалне конференције сложили су, да установа фабричких надзорника ваља да је свуд једнака.

СРИЈЕДАЦ, 10 марта. — Србија ниште да се Минчовић макне из Србије. Мисли се да ће Стамбулов, према неоправданом (?) искању Србије, знати очувати достојанство државе.

ПЕТРОГРАД, 10 марта. — Новине, говорећи о Капривију, мисле да ће од сад све бити само како Цар хоће. „Пет. Вједомости“ не знају какви је Каприви. „Новости“ налазе да се тим потврђује мирољубиви програм Царев.

БЕРЛИН, 10 марта. — Синоћ је била вечера у почасти принца Уелскога, који је јучер дошао. Цар му је наздравно и рече како се узда, да ће морнарица њемачка и морнарица и војска њемачка бити и даље у заједници у корист јевропског мира.

ИЗ НОВИНА.

Биоградске службене „Српске Новине“ од 24 фебр. о. г. бр. 43 доносе ово:

Пословоћа овданише бугарске агенције, г. Д. Минчовић, признајући, да је агенција бугарска имала удјела у афери македонских ђака, питомаца друштва Св. Саве, у толико, што им је она издавала путни трошак и путне исправе, изјавио је у исто вријеме, да увиђа некоретност тог својег поступка, и да то сажаљева.

Како је г. Минчовић дао том приликом формалних увјеравања, да се у будуће не ће дати завести на такве кораке, и како је и бугарска влада преко г. Страпског изјавила, да је ово изишење учињено са њезиним знањем и њезиним одобрењем,

ЧЕМЕР - СУЗА
за прерано упокојеном Свијетлом Књагињом
ЗОРКОМ КАРАЂОРЂЕВИЋА
ОДИВОМ
ПЕТРОВИЋ-ЊЕГОША
4. МАРТА 1890.
„Господи даде, Господи врати
благословенно има Господи.“
Јов. ел. I. ст. 21.
Ја сам најпре на Цетињу
Дирно својој лири жнице,
Да ми уз њих глас зајекти
Прве пјесме веселице
О рођењу твом Књагињо:
Први цвјете, вјено ока,
Твојих Сјајних Родитеља,
Твога Дома превисока...
У тој пјесми излио сам
Осећање свога њедра,
И усклико — колико ме
Зор понио грла једра:

„Расти Зорно, кр'јепка буди,
„Разгранај се и узори,
„Да одоје твоје груди
„Једну сабљу Црној Гори!...“*)
Те си расла и зорила,
Гранала се, кр'јепка била;
И не једну, — но три сабље
Свом си роду одојила.
Ах!.. ах! с твојих златних својства,
С твога срца — драгог кама, —
С твога к војну, к својој дјечи
Запосита пушта пљаме:
Ти си Богу омилила: ...
Мака' по-те свог рајника,
Да му с њежном њерком будеш
И с дије сеје рају дика...
Тако хтјела бож'ја воља;
Али твоје Родитеље,
Твога Петра, род твој Свијетли:
Косе муке, муке веље;
Смртоносне тешке муке,
Којим л'јека нема свијет;
Јер прегорит није лако
Пуцан чара таки цијет:

Л'јен ка' бож'ји анђел с неба,
Драг ка' зв'језда преодница,
Свијета као жарко сунце,
Млад ка' влица прољетница. —
Нек, — нек туже;... и одушка
Нека дају својој груди:
Уз њих цвјели Црна Гора,
И свако — ко јој добра жуди;
Јер имају и за кијем
Грести лица, трзат косе:
— Јој! за вилом, која кању
Као с листа капља росе! —
Особито сјетан пјесник
Лије сузу чемерицу,
Ах! — који је Зорки пјева
Прву пјесму веселицу,
И проз сузе, вреле сузе,
Осврће се храбром р'јечи:
Која црне јаде блажи,
И рањена срца л'јечи;
Осврће се к увјелењим
Родитељим и к Супругу:
Њима — врлу њер што жале,
Њем — што жали вјерну другу;

Храбром р'јечи, да утјени
Њина срца разјадана,
Да не прсну под боловим
Дубокијех својих рана:
„Јесу ране без пребола,
„Ваше ране што Вас даве:
„Али коме смрт не лебди
„Подну нога и врх главе?...
„Бог је хтио!.. Радо дајте
„Богу оно, — што је било
„У цвјели му недохитној
„Отченути од Вас мило!...
„Ко божије знаде стазе?...
„Ко провнече намјере му?...
„Господ дао и узео;
„Вагда буди слава њему!...
„У оваквој христијанској
„Располози Ваших њедра:
„Утјеха ће Вас обасјат,
„Ка' сунашце с неба ведром;
„Страшни бол ће одланут Ви,
„Јељат прса таласање:
„И на златну Зорку ће Ви
„Бити слатко спомињање. —“
Са најдубљим саучашњем
Ј. Сундечић.

*) Види „Орлић“ црногорски годишњак за год. 1865 на стр. 68 и 69.

министар спољних послова, генерал г. Сава Грујић, задовољно се у име српске владе сатирацијом на овај начин добивеном.

Уважени задарски „Српски Глас“, у свом 9 ом броју, има лијепи чланак из пера познатог Србина католика, Дра. Ј. Павловића, из којег преносимо ово:

Срби Католици.

Не може бити залудан посао одијелити ову појаву, која је заиста најзначајнија у читавом народном покрету у Далмацији.

Ко не сматра ствар са уског становишта једне политичке странке, већ са високог гледишта културног развика народа, нема никаква узрока да збрка народна са политичким питањима, ни да сужује културне појмове у граници једног страначког програма. Срби и Хрвати нијесу двије политичке странке; то би они тек онда били, кад би се подијелили на либералце и клерикалце, на радикалце и конзервативце, и т. д. те кад би примили дотични назив; али као Срби и Хрвати, они су двије културне струје у једном народу. Ни Хрвати не одричу природну чињеницу, да су један народ са Србима: само тврде, да имају своју засебну културу, која их дијели од Срба, те да је културни дуализам Њихова тежња; док Срби католици, одбијајући културни дуализам, као штетан за народни развика, истичу културно јединство, које и Хрвати признају, као нуждан увјет народном јединству у вјечитој борби за живот против јачих културних народа, који нас опкољују. И ако је „Српски Глас“ („Српски Лист“), својим поставањем, пружио прилику католицима либералцима да могу остати Словенима, а да и не жртвују своја либерална начела, опет у томе не стоји значај овога листа и српског покрета у Далмацији, већ често у томе, што су овај покрет и овај лист удесили згодне прилике, да се истакне Вукова мисао, да се изједначе католици са православним Србима у народним тежњама, да се оствари народно културно уједињење.

Успјех и плод тога покрета у првом реду јесу: Срби католици.

И ако је доказано да прелазом у латински обред није се потпуно, у свакоме и свауда, угасила српска искра, опет је она само у појединцима тивала, као неко нејасно осјећање; али до „Српског Листа“, то осјећање није се никад до јасне свијести развило, ни до културног начела одличено у читавој једној страници. До „Српског Листа“, сви ми католици — изузетак и овђе потврђује правило — мислили смо, да су Срби само православни, а да ми, католици, не можемо бити него Хрвати. Постањем „Српског Листа“ та обмана изчезавала. Смјерно, тихо, без друге потпоре, осим оне коју истина даје, прогнани од већине „Српски Лист“ јавља католицима, да у разлици вјере не може бити разлике народности, те обара најтврђу преграду што је подигао био утицај стране културе између католика и православних. То је било доста. Остало ће оборити сами Срби католици.

Док многи, у намјери да ријеше српско хрватски спор, расправљају о археологији, о старим политичким границама и т. д., у Далмацији Срби католици рјешавају то питање, не на папиру, већ практично, и остварују га у животу. Међу католицима Срби се не броје више на прете; има их по читавој Далмацији, и јавних, и тајних; има их по градовима и по селима; има их и међу чиновницима и међу поповима и међу братима; у Дубровнику, где је средиште народне интелигенције у Далмацији, Срби католици имају читав изборни котар са својим заступником. Људи, који су се прије назвали хрватима, мислећи да је то назив католичког Словенина, сад се томе чуде, кад је обмана прошла; те Хрвати постају Србима.

Прије смо мислили, да су нам пути одијелени, да православни Срби теже к истоку, а католици к западу; сад знамо да смо један компактан народ, да смо природна целина, ми католици, са православним Србима; целина, која не тежи ни истоку ни западу, већ хоће да се развија на свом земљишту. Прије смо мислили, да нас дијеле двије културе, да је тобоже наша латинска култура нуждан фактор у нашем народном развиту, сад осјећамо, да је нас католике западна култура отуђила била од наше народности, док иста култура није готово ништа шкодила, ни православној интелигенцији, ни православном народу у Далмацији. Прије смо мислили, да ћемо бити сретни, ако се одијелимо од православних Срба, од прилике као што се у Чешкој Нијемци дијеле од Чеха, сад знамо да би у томе била наша пропаст. За нас више не постоји српско-хрватско питање; ми смо то питање ријешили: ми смо католици, Срби, као и православни.

У борби за живот, која једнако влада у читавој природи, и у развиту народа, велике, јаче културе намећу се мањим народима, уништујући њихове особине. То смо осјетили сви ми Словени католици у Далмацији. Ако мали народи немају добро

развијена оружја, да очувају своју особност, ако се цијенају, ако у самом народу постоје јака растрвљена неограниченом продирању страних култура, тад се не могу одржати у борби за опстанак.

Заиста није било нити данас има лица, који је Србин или Хрват само за љубав према тијем словима: елојеним у ријечи. Али свако од тијех имена има свој садржај, свако преставаља правац, струју народног развитука. — Треба дакле извидити који правац боље обезбјеђује народни опстанак и развика Срба и Хрвата, јер ће тај правац, или прије или касније, побједити и у Срба и у Хрвата; а на то нам одговара наука, и читава природа.

Најстајалија појава у природи јесте борба за живот:

„Уљ ратује живина с живином.
„Уљ ратује народ са народом.
„Уљ ратује чојек са чојеком“.

У тој борби за живот може да одржи свој опстанак само онај организам, који најбоље осјећа нужду обране и који је најбоље снабђен згодним оружјем да очува своју особност. Тај закон влада у читавој природи. То нам је јавно српски пјесник Петар Петровић Његуш:

„Иште свијет неко дијествије,
„Дужиоет раја неко попечење,
„Обрана је с живомет скопчана.
„Све природа снабђена оружјем,
„Против неке побудне силе.
„Против нужде, против недовољства:
„Оштро осје одбрањује класје,
„Рис ружу брани очупати.“

Приговорило се да су Срби боље очували народне особине, за то што нијесу као Далмацинци и Хрвати, долазили у сукоб са јачим културама. Али приговор није оправдан, јер су у истим приликама били и католици у Босни, док у читавој босанској повијести под турском влашћу и ма ни једног примјера народног покрета међу католицима; приговор не ваља, јер су и православни у Далмацији били изложени једнакој опасности, као и католици. Него је и православна црква бранила народност; за то што немајући средишта изван народа, ни властита језика, оставила је слободну употребу народног језика; и за то што православна црква није била никад црква народних противника. У сваком односају живота Срби су долазили у додицај са својим побједитељима и осјећали тежину турског ропства. Само у православној цркви Срби нијесу виђали своје прогонитеље. Ту су били сви Срби, само Срби. Кад је читави српска земља пала под турском ударцима, кад више није ни било земље српске, остало је било на тој земљи још једно мјесто српско, а то је била православна црква; и с тога се православна црква прозвала српском. Ту се збрела народност, јер је то било народно уточиште. То је био народни бедем, који нијесу могли оборити нападај страних култура. С тога православна црква има народно знаменитост и за православне, и за католике.

А Тирилица? ох, то је не само „оштро осје“, то су трња и драче страном утицају.

Може ли дакле бити сумње о великој моћи културног јединства, о коначној побједи јаче српске струје у обрани народног опстанка? О томе Срби католици већ не сумњају. У чињеници, што је овај правац завладао, што се ова мисао остварила и међу католицима, стоји знаменитост „Српског Листа“ и српског покрета у Далмацији. Овај се покрет више не ће уставити, он ће се ширити свуда међу католицима, гаје се год осјети потреба народног живота; а ако у борби за живот пропадне наша народност, појава Срб католика остаће барем као успомена најозбиљнијег покушаја у католицима на обрану народног опстанка.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

Ц е т и њ е, 10 Марта

(Болест, смрт, спровод и погреб Њене Свјетлости Књагиње Зорке П. Карађорђевића). Из оно мало редака које смо печатали у прошлости броју „Гласа Црногорца“, сваки од наших читалаца биће се заиста увјерио, да је стање Свјетле Књагиње Зорке са свијем опасно. Свјетла Књагиња, као што је било речено, родила је обичном лакоћом красно мушко чедо; те од часа порога до уторка вече, осјећала се као најздравија. У уторник вече, 27 пр. мј. дворски лекар опазио је њеку неповољну промјену у стању здравља Њене Свјетлости, што му задале голему бригу. Од оног часа увјерио се лекар да се појавила „перитонит“, која је свом жестином све више и више узимала мах. У сриједу, 28 пр. мј. телеграфично је јављено Њиховим Височанствима: Књагиња Милене на Ријеку, а Књази и Господару

у Бар. На први глас о опасном стању Свјетле Књагиње Зорке, било је опазити у нашој престоници неки изванредно-тужни преокрет. Све је ућутало, као да се предвиђао тужни исход. Само пред дворцем Књаза Петра, окупило се цетињски народ да се раснига за здравље Свјетле Књагиње, за коју је сваки живи стрепио. У сриједу и четвртак (28 фебруара и 1 марта) сви одрасли чиновни Свјетлог владалачког Дома већ бјеху дошли на Цетиње. И ако је дворски лекар у први мах изјавио, да љуцка рука и медицинска наука ништа помоћи не може, ипак, у томе очајању, позвати су из Беча два специјалисте чувени гинеколози: професори Др. Браун и Др. Рокитански. Проф. Рокитански одазвао се позиву, а проф. Браун, због слабог здравља, није могао поћи, него је мјесто себе послао свог сина Др. Егона Брауна. У суботу 3 марта, професор Рокитански и Др. Е. Браун, крену из Беча брзим влаком преко Сепске Ријеке на Цетиње. На Риједи укрцани се у Лојдов вапор, који је био спреман за ползак, али им не би суђено доћи ни видјети Цетиње. Међутијем болест постајала је све опаснијом и катастрофа бјеше неизбежна. У овоме тужном стању дође и недјеља 4. овог мјесца. У суботу Преосвештени г. Митрополит поткријешно је Њену Свјетлост светијем тајнама исповједи и причешћа. У недјељу у јутро, и онај коме ова опасна и неизлечива болест и не бјеше позната, увјерио се, да је Њена Свјетлост у највећој погубељи. Ипак епак се раснигио, јер се нико живи није могао увјерити, да онако здрава, кријенка и гојна као што бје не племенита и лијепа Књагиња Зорка, може тако брзо умријети. Кроза све врјеме болести, лекари Др. Симоновић и Др. Коначевић, настојаше највише да тенке болове ублаже, јер у све остало бјеше премало уздања.

У недјељу по подневу, тјелесна снага Свјетле Књагиње почела је изчезавати; смрт бјеше скоро и неизбежна. Сви чиновни узвишеног владалачког Дома, ближа родбина и одличнија лица, бјеху на окупу код Књагиње на умору; а грађанство у вељој смелости окреташе се испред дворца Књаза Петра. Неколико минута пред саму пошћ приг дана 4 марта, вјерна љуба, њежна мајка, предрага кћи, лијепи Књагиња Љубица-Зорка П. Карађорђевића, предаде своју племениту душу Свештенијем Богу и остави овај свијет! Остави четворо дејаче и премалешне деце; остави тужног и неутијешног војна Књаза Петра; остави плачуће Узвишене Родитеље, Браћу и миле Сестрице; остави унијетљену Ц. Гору, која је нигда заборавит неће. Овај тужни глас разио се муњеником брзином Црном Гором и Српством, у бијели свијет. Бечки доктори устављени су у Дубровнику, откде се у Веч повратеше.

Послије смрти, положено је мртво тијело блаженоупокојене Књагиње на мртвачки одар у Њеној спаваљој соби. Затим Преосвештени г. Митрополит са протођаконом Радичевићем и протођерејом Митановићем, почеше читати заупокојене молитве и јеванђеља. У понедељник у јутро почео је придолазити народ и свештеници из унутрашњости Црне Горе. Од часа смрти до погребња појали су свештеници, на измјене, света јеванђеља и остале молитве. Преосвештени Митрополит, смијемо рећи, није се од мртвог тијела ни одаљивао. Главари и један обојер изабран од свијех крајева Црне Горе, дођоше на покајање у великом броју. Међу многијем вијеницима те су положени на самрти одар, споменућемо вијенце свијех посланика странијех дворова који се на Цетињу находе. Уз наше министре и великодостојнике, ни секретари наших министара и великог суда нијесу са својијем лијепим вијенцем изостали.

У уторник у јутро дошле су неколике чете његушкијех и бајичкијех војника са својијем командирима. Гомили народа долазиле су на покајање,

да се пред мртвијем тијелом Свештенијем Богу помолу. Свачије око пролило је сузу жалосницу.

У уторник, у 1 час по подневу, окупила се упараћена војска пред дворцем Његове Свјетлости Књаза Петра, гдје се многи народ почео стизати. Затим дођоше и посланици великијех сила у потпуној гали, са госпођама и секретарима. Прије 2 часа дођоше Њихова Височанства са свим одраслим чиновима узвишеног владалачког Дома. Уз то дођоше: Преосвештени г. Митрополит са свештениством у црквеним одежама, васпитанице вишег ђевојачког завода са началницом и наставницама, јаци гимназије, богословије и учитељске школе са професорима, ученици и ученице основнијех школа са учитељима и учитељицама. Васпитанице у ђевојачком заводу носиле су два красна вијенца, један од свјежег другог од сухога цвијећа.

У 2 часа по подневу, изнесено је мртво тијело на рукама Његове Свјетлости Књаза Нашљедника и ближих сродника из породиче Петровић-Његоша, Вуковића, Мартиновића и од стране Књ. Петра, г. А. Николајевића. Мртвачки саудук пратили су Њег. Свјетлост Књаз Петар; Њихова Височанства са Својом свијетлом ђепом, у првоме реду. За тим иђаху сви заступници странијех дворова, наши министри и великодостојанственици. Тада Преосвештени г. Митрополит са свештеницима тужним и тихим гласом запојаше: „Свјати Боже“ и ова тужна поворка са небројеним пратницима, крене у митрополитску саборну цркву кроз редове оружаних војника. У цркви је био подигнут величанствени катафалк на који је положено мртво тијело. Мртвачка скриња и црква некићене су вијеницима и унашеним воштаницама. При спроводу и опшједу наше „Пјесачко друштво“ појало је нотално. Послије опшјела изнесено је мртво тијело у Богу почивше Књагиње Зорке, истијем редом, из цркве и положено, у присеству Његове Свјетлости Књаза Петра, Њиховијех Височанстава и чланова владалачког Дома, посланика странијех сила, наших министара и великодостојника и небројног народа — у нови гроб. Уз гробање топова и пуцњаву плотуна војничкијех чета, орошено мртво тијело многим еродничким и народним сузама, предато је матери земљи, у уторник 6. о. м. у 3 часа и по по подневу.

„Господ даде, Господ узме; да је благословено свето име Господње“.

(Руски дарови) Светијши Правителствујушти Синод послао је по ново из Петрограда 94.524 франка за црногорску сиротницу. По томе, послао је до сад сам Св. Прав. Синод цетињском добротворном одбору за црногорску сиротницу свега 271.158 франака и 10 сантима.

(Помен.) Данас на 10 часова прије подне, ослужен је у саборној цркви нарастог блаженоупокојеном преосвештеном Митрополиту и Господару Црне Горе Василију Петровићу Његошу, а у исто доба и пок. Госпођи Горди Паламеевни, рођеној Петровић-Његоши, сестри Његовог Височанства Књаза Николаја.

(Вратио се) Сквадра г. др. П. Милана, куда је ишао да укаже медицинску помоћ там. италијанском конзулу г. Финци, који је несретним случајем пао с коња и тешко повриједио себи лијеву руку. Њ. В. Господар благоизвољно је у овој прилици ставити на расположење г. конзулу свој наробродни (mouche) на Блату.

Књижевност.

Примили смо на приказ: Битка пиротска одломак из дјела: „Нешто мало објаснења“ „Non quis? Se qui“. Ишо Паја Путник. Београд штампарнија народне радикалне странке 1890. цијена 60 п. дин. или 30 нов. 70 стр. мале 8-е.

У м ј е т н о с т .

О појави дружине Славјанске у Оспјеку, имају загребачке службене „Narodne Novine“ овај извјештај :

„Славјански Агренив Александровић Димитрије, потомак је старе племићке руске породице. Родно се 1836. у Москви и бијаше тамо одгојен. Његово обитељско име је Агренив, коме је проишле године пригодном прославе свог двадесет и пет годишњег дјеловања придодео Славјански, у знак привржености и љубави напрема своме народу.

Агренив има шестеро дјеце, од ових Јелена, Олга и дражестна Нада судјелују такођер у зборовима; потоња је већ савршено изобразена пјевачица, ученица је Мархесице, те уз пратњу збора кад што пјева само с особитом вјештином. Остала дјеца окружују свагда своје родитеље, те им чине помање услуге.

Кад Агренив не путује, пребива на свом добру Колзовову међу Петроградом и Москвом, о којем се вели да је прави вилински рај; цијене му вриједност на милиони и по рубаља. У дивном пространом парку диже се величанствен господски двор, а по километра од њега мали консорваториј за пјеваче. У прекрасном парку налазе се још двије лијене зграде, једна за мушке друга за женске чланове друштва. Ту је осим тога још и мало позориште, гдје чланови друштва држе своје покушаје, а често и дају представу бесплатно за прост народ. Недјелом и свецима збор свагда пјева у цркви под сљужбом божјом. Сву опскрбу и трошкове цијелога друштва носи Александровић Димитрије.

Богати репертоар Славјанскога, као што већ напоменућу, сачињавају искључиво словенске народне пјесме, које би се могле у двије категорије раздијелити, и то на пригодне, као н. пр. сватовске, љубавне, плесачке и т. д., затим у црквене.

Импозантан и занимив био је већ и долазак друштва на позорницу. Највише уће осамнаесторо 10-годишње дјеце у лијеном руском одијелу. Кад су се дјеца била смјестила, дођоше за њима одрасли мушкарци, младши са пахуљицама на бради, и прави козачки тип са густом брадом и бујним дугачким власнама њих 20 на броју, сви у руском народном одијелу из 14 вијека. Пошто су се они за њедом поредали били у полукруг, уће 12 женских, све младе а њекоја и врло лијена, у богато златом и сребром извезеним оправама од свиле и кадифе. Тихо и мајестетично ступаху ове сјеверне љепотице у свом чаробном костиму из 14. вијека до прочеља позорице, те се ту свака заустави пред столицом, која бијаше за њу одређена. Иза мале тек станке уће напоскон Славјански-Агренив за својом супругом и најмањом дјецом. Он је веома симпатичан и у потпуном смислу мајестетичан појав. Устао се од пете до главе од драгог камења, на сваком прету је имао прстен од огромно великих драгуљ, које је добио од Цара Александра III. на дар. На прсима му се блистаху силни редови, а иза паса му је вирно бодез, урешен такођер драгим камењем. Супруга његова Олга Христоворова била је такођер у скупоцјеном староруском одијелу, са златом извезеним плаштом од кадифе, а накит од драгуља, имада је на себи управ парски. Сама оправа јој стоји 40.000 франака.

Чим је Славјански-Агренив са својом супругом на позорницу ступио, удари сва кућа као из једног грла клицати „Живно“ и плескати. Кад се Славјански приближио био прочељу позорице, предадоше му сејчки Хрвати красан лавор-вијенац са тробојним тракама и натписом, а супрузи његовој велелепну киту свијежега цвијећа, на што општинско поново узе плескати и клицати „Живно“. Пошто се публика утишала била, поче се Славјански на ниски уред хармонијом смјештен подиум, хармонија засвира, а на његов знак започе пјевање.

Што да пишемо о пјевању тог јединога своје врти збора на свијету, који је прве музикалне кругове Јевропи задивно и очарао? Но ипак толико нек нам је дозвољено рећи, да успркос највећем очекивању, на које нас овлаштите сви ови гласови који о Славјанској дружини к нама допрвјеше, ипак сада морамо признати, не само да такво пјевање још нигда не чуемо, већ да се најесмо могли ни представити, да је таква дивотна савршеност у пјевању могућа.

Први бечки критичар у глази Ханслик, чувши пјевање Славјанскога, писао је у својој критици, да данашња генерација није нити компетентна оцјењивати овај Славјансков збор, јер је Славјански с њиме нешто посве ново створио; прави пак успех и домаћај тога тек ће будућност показати. Он је наиме збор свој саставио од чланова сваке животне добе од 10-годишњих дјечака и дјевојчицах просјеђелих мужева, да сваком додијељена партија од-

говара приређеном му гласу. За то сваки од њих пјева без напоре и највећом лакоћом. Што се пак тачности и слојности пјевања тиче, то је уникум. И занета сваки је примијетио, да се Славјансков збор само чује, а не види, да пјева. — Други опет знаменити један критичар говорећи о пјесми „Еи испеш“ вели, да је то једна од најчудноватијих пјесама и да је предавање исте права апотеоса човјечанскога гласа и пјевачке умјетности. Једноставна и једна ова пјесмица почима са дисхармонијом, која означаје напор при кретању лађе. Што је лађа даље одмиче, тим већма ишчезава глас, док се напоскон као у уздуху једном не расипине.

Ко тај пианисимо није чуо, не може имати о њем нити појма. Цијели збор од 50 гласова пјева, а глас се ипак такав чује, као задњи издишја умирућег. Ово је прави поп plus ultra пјевања, гдје престаје критика. Ово се мора чути.

Зато ће мо и ми престави с критиком, само ћемо још споменути црквене пјесме, које је овај збор пјевао.

Ако су свејтовне пјесме овога збора поп plus ultra, онда су црквене заиста plus ultra; јер су тако дивне, узвишене, божанствене, умјетнички углазбене, гласови се прелијевају из једног регистра у други, сад као валови узбурканог мора, сад опет као таласи жубер-поточиња, да се у чојека душа потреса, те му се приказује, да се у деветом небу налази, гдје анђелке са серафимима и херуфимима слуша пред престољем божјим пјевати.

Сувишно је рећи, како је било општинство осушиено и одушевљено, и да је иза свакога броја Агренива и његов збор дуготрајним плескањем, живио усклици и изазивањем почастило.

Међу многобројним општинством видјесмо и бискупа Стросмајера са дром Воршанком, великог жупана вировитичке жупаније, грофа Теодора Пејачевића са супругом, великог жупана сријемског Ервина ил. Чеха такођер са супругом, грофицу Маријану Норман и више других одличних лица.

У Сотину, 2. марта 1890.

Р. Турмајер.

Ч И Т У Љ А .

(† Љубица Коларовићка). У уторак 13. фебруара о. г. преминула је у Биограду врсна глумица, Љубица Коларовићка, посље дуга и мучна боловања. Родила се у Враћењу у години 1836. на лазареву суботу. Отац јој, Лука Поповић, био је посље свештеник у Иванци у Банату. Њему има наше народно позориште много да захвали: одмах при оснивању народног позоришта поветило се српској Талији две ћерке његове: Драгиња и Љубица, а касније и две друге му ћерке: Јеца и Софија. Љубица ступила је на позорницу народног позоришта у Новом Саду први пут 1861. године. Године 1862. на Ђурђев-дан удала се за глумца Миту Коларовића. Вјенчање је било у Суботици, гдје се из тога, што је тамошњи честити свештеник Јован Јовановић примио на себе да буде сретнеме пару и отац и мајка и свекар и свекрва, па је у својој кући држало праве српске сватове, о којима се и сада приповиједа у Суботици. Коларовићка је у нашој дружини била до октобра 1863., тада прешла у Загреб, а отуд се врати у Нови Сад у јуну 1864., гдје је све до септембра 1868. остала, а тада пође у Биоград народног позоришта, гдје је г. 1869. постала редовним чланом. Октобра 1881. оде опет у Загреб, а отуд се врати у Биоград мјесеца маја 1882. Те године издала је очи и мјесеца новембра исте године сталењена је у стање мира са годишњом пензијом од 1000 динара.

Коларовићка је била једна од највреднијих и најизврснијих наших глумица и као приказивачица трагичних матера и улога, које захтјевају достојанства стекла је себи лијепа имена и гласа у нашем глумачком свијету. Улоге, у којима се особито одликовала, биле су: Еди Милфордова у „Силетти и љубави“, Јелисавета у „Марији Стјуартовој“, Неда у „Краљевској сеји“, Марија Тјудорова у комаду истога имена, Марија Терезија у „Човјеку без предрасуде“, Лукреција Бордија у комаду истога имена, Вукосава у „Воју на Косову“, Јелисавета у „Грофу Есеку“, Амалија у „Карташу“, Прехвала у комаду истога имена, Лепосава у „Звоиниру“, Генералица у „Матери и сину“, Фалеза у „Црчку.“

Са собом је одијела у гроб тугу и бол, што јој се није дало да истраје на позорници до посљедњег даха свога.

Име покојничкино остаће свијетлим писмима записано на листовима појеснице српско позоришне умјетности.

У знак жалости за покојницом вилазе на позоришној згради у Биограду црна састава и заказана представа за уторак била је обустављена.

Погреб је био у сриједу 14. фебруара у 3 сата посље подне. Онијело је извршено у саборној цркви.

Пјевало је на изменце позоришно друштво и академско пјевачко друштво „Обилић.“

Вијенце на самртни одар положили су: Управа кр. српског народног позоришта, академско друштво „Обилић“, Милка Гргурова, чланови позоришне дружине у Биограду, српска народна позоришна дружина у Новом Саду, Стеван Дескачев, др. Рашимир, Софија Андрејевићка, Јелена Маринковићка, прије тога глумица, сестре и зетови, Ружић и Ружићка, Добриновић и Добриновићка, Софија Вујићка, кћи јој Милка и зет јој Марковић, кћи покојничина Зорка, сестричина Милица Поповићка.

Пред народним позориштем стао је и глумац М. Гавриловић изговорио је у име својих другова неколико топлих опростажних ријечи, а на крају маркове улице М. Ђорђевић-Призренац у име српске драмске књижевности одао је почаст врлој покојници и казао посљедње срдечно „збогом.“

Погреб је био и сувише скроман. „Да није било“ — веле биоградски листови — „чиновничког и осталог особља нашег позоришта, изасланства новосадеког народног позоришта, и личних познаника и пријатеља породице покојничине — било би нас стид, да ком образованом странцу кажемо, да је то сировод угледне српске умјетнице. Особито су се српски књижевници одликовали својим — отсуством. Осим четворице петорице од бивших и садашњих позоришних одборника, ми узалуд гледасмо наше људе од пера. Нарочито је за осуду, што се млади књижевници не дадоше видјети. Жалосно!“

„Народи, који не знају или чак не ће да поштују своје велике духове — не заслужују ни да их имају“ — вели се код великих народа. И ако то важи као правило код великих народа, како тек мора да је код малих народа? „Ми смо Срби“ — вели „Домаћи пријатељ“ — велики само у неблагодарности и непоштовању стварних заслуга. Ми смо велики кад хоћемо да наружимо, да га окадамо, да му загорчимо живот пун само прегоријевања, рада и пожртвовања буди у којој грани јавног живота. И ми још имамо смјелости да тражимо, да нас стран и велики свијет поштује, а међу тим толико смо огрезали у нехату или што је још горе у себичности и пакости, да не поштујемо ни сами себе!“

„Нека нам племенити дух врле покојнице опрости, што на њеном гробу дадосмо израза овој горчини и болу, јер ми сматрамо за дужност да ово учинимо. Нека нам опрости и нека се узвиси, као што се и узвисио над свима страстима земаљским у оне више небеске регионе, гдје царује мир и бесмртност, остављајући на земљи „вјечнују памјат“ у срцима свију оних, који се одушевљавају за њену и узвишеност српске умјетности!“

„Позориште“.

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ.

Преподобни монах горњег манастира Острога, Господин Христифор Љепана на дан 28. фебруара, који је примио одлике: Крст Данилов IV степена и Св. Ане III степена и друго богате дарове, којима га је Његово Височанство наш Премилостиви Господар благоволио одликовати: Дубоко тронут оваквом милошћу нашега Преузвишенога Господара, који богато награђује заслуге свију својих вјерних поданика, — смирени монах даровао је сиромашњима и добрима ученицима ове школе. 10. фебр. За које му овим путем у име своје и својих ученика искрено благодарим.

У Манастиру Острогу, 3 Марта 1890

Поп Јован Дамјановић, учитељ.

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ.

Господа браћа Јовановић и књижари из Панчева, послали су овом Различитијех и ове године 250 комада различитијех одабраног садржаја књижица, да се као дар од њихове стране раздијеле „сиротној и ваљаној Црногорци“ које ће се о испитима и учинити. —

Племенитијем дародавцима, у име речене ћече, овим се најтоплије благодарим на њиховом лијеном дару.

Цетиње 10. Марта 1890.

Гл. шк. Надзорништво.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ.

Данас се свеопће признаје „да јужнословенска племена играју у данашњим велеважним политичким питањима велику и преважну, скоро одлучујућу улогу. Зато се и сав наображен политички свијет занима врло топло за националне, политичке и културне однопаје јужнословенских народа.

Но у исто вријеме не да се порећи, да се управо у овим круговима и код ових народа, којима би морало много до тога бити, да тачно и вијерно познавају јужнословенске прилике, паилази на огромно непознавање наших одношаја, на често пута хотимично извртање правога стања на словенском југу.

Зато се већ дуже времена ћути, пријеска потреба листа на њемачком језику, који ће народносно и културне одношаје, тежње, и настојања јужних Словена приказивати ширем општинству у правом свијету; који ће заступати њихове интересе одлично и безобирно, и који ће бити вјерно огледало наших политичких и културних прилика и свега, што се код нас догађа.

Ми смо се већ осигурали сурадницима многих хрватских српских, бугарских, словеначких публициста, па се надамо, да ће тој задањи моћи да задовољи „SÜDSLAVISCHE REVUE“ мјесеца смотра, која ће почет од мјесеца априла излазити у 3—4 тискања арка у Бечу.

„Sudslavisches Review“, свакако ће наћи одзива у туђини, а нема двојбе, да ће се код куће осигурати издашне подпоре, да тим лагље узмогне својој задањи задовољити.

Први свезак „Sudslavisches Review“ изаћи ће концем марта, а стајати ће до конца године 1890 за Аустро-Угарску и Црну Гору фор. 6, за Србију и Бугарску франака 14 (динара или лева.)

Управа и уредништво: IV. Waagasse 15, коме се шаљу писма и претплата.

У Бечу, дана 1. марта 1890.

Камило Зајичић-Тодороф и М. А. Докузовић.

О Г Л А С .

1890. ДИВОТА! 1890.
БЕЧ, II. БЕЧ, II.

Оправдани успјех постигао је мој, под највишим јамством понуђени, а сваком пушачу пријекно потребни

„Бечки духански прибор“.

Састоји се из:

- 1 луле од праве стиве са у огњу позлаћеним или посребреним оковом.
- 1 бечки камиш од вишње са сисом,
- 1 цигарњак од праве стиве) са правим
- 1 цигарњак од праве стиве) Њидбаром

ујемчена I-ва врста

- 1 кутија за цигаре окована никлом
- 1 кресиво

Цијева тог лијено опремљеног, цијелог прибора

САМО 2 ФР. 50 НОВЧ.

шаље за готово и 50 новч. за пошту, фабрика и стовариште S. Schreier
Wien, II. Grosse Stadtgutgasse Nr. 14
Илустров. цијеновници за 20 кр. франко.
Препродаваоци добијају пристојан рабат.
(1—5)

О Б Ј А В А .

По жељи г. Томаша Вукотића за нампр његових дугова износи се на јавцу продају његова кућа те има у Миркову Варош. Кућа је једнокатница налази се на главној пјаци а има у њој три дућана са три магацина и за њом припадајућу јој башту. Ко би желио купити један или два дућана или пак цијелу кућу нека се пријави капеларији Варошке Управе 10 априла ов. год. у 9 сати пред подне ће ће се тог часа држат лицитација исте.

Број 94.

Подгорица, 22 фебруара 1890.

Управа Варош Подгорице.

(2—3)

О Г Л А С .

Јово Ђуков Радоњић, Његуш, пошао је мјесеца фебруара 1888 године, у Грчку. Писмо од њега је дошло у мјесецу септембру прошле године. Иза тога не зна се куд је пошао, јер на толика писма која су му управљана, нигда не дође одговора нити од њега гласа.

Молимо свакога, који би за њега дознао, да нам јави, гдје је и како је, на уредништво „Гласа Црногорца“.

Рођаци Јовови.

У кв. дрвог. државној штамарији.